

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра реабілітаційної медицини

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної роботи
проф. _____

І.П.Шмакова

_____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Медична реабілітація, фізіотерапія та курортологія»

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий)

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 222 «Медицина»

Освітньо-професійна програма: Медицина

Одеса 2021 - 2022

Програму складено на складена на підставі освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 222 «Медицина» ОНМедУ, затвердженою Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4).

Розробники: д.мед.н., професор Шмакова І.П., асистент Павлоцька І.Г.

Програму обговорено на засіданні кафедри реабілітаційної медицини

Протокол № 12 від «29» серпня 2021р.

Завідувач кафедри,
д.мед.н., професор

(підпис)

Шмакова І.П.

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової комісії з терапевтичних дисциплін ОНМедУ

Протокол № 1 від 27.08.2021р.

Голова предметної

циклової методичної комісії з терапевтичних дисциплін

д.мед.н., професор

(підпис)

Мацегора Н.А.

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної Ради ОНМедУ

Протокол № 1 від 30.08.2021р.

1. Опис навчальної дисципліни:

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	Денна форма навчання	
Загальна кількість: Кредитів – 12 Годин – 360 Змістових підрозділів – 16	Обов'язкова	
	Рік підготовки	
	Семестр	
	Лекції	10 годин
	Практичні та семінарські	170 години
	Самостійна робота	180 години
	У т.ч. індивідуальні завдання	
	Форма підсумкового контролю	Іспит

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Вивчення і набуття здобувачем теоретичних знань та практичних навичок щодо галузі медична реабілітація, фізіотерапія та курортологія, практичного застосування принципів Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я, загального клінічного та реабілітаційного обстеження, зокрема проведення лабораторної та інструментальної діагностики, обговорення результатів реабілітаційного обстеження з членами мультидисциплінарної реабілітаційної команди, визначенні реабілітаційного прогнозу пацієнта.

Завдання:

1. Формування вмінь щодо застосовування знань з медичної реабілітації, фізіотерапії та курортології у процесі подальшого навчання та професійній діяльності відповідно до принципів доказової медицини;
2. Поглиблене вивчення комплексу реабілітаційних втручань та організації надання реабілітаційної допомоги пацієнтам з різними нозоформами, складання та реалізації індивідуальних програми реабілітації, проведення оцінювання наприкінці реабілітаційного циклу, маршрутизації пацієнтів різного профілю;
3. Здобуття поглиблених знань щодо використання різноманітних фізичних чинників при лікуванні хворих на різних стадіях патологічного процесу, відносно саногенетичного ефекту природних та преформованих фізичних факторів, розуміння основних принципів фізіопрофілактики та курортології;
4. Ознайомлення з основними документами (порядки, накази, стандарти), що регламентують надання медичної допомоги за профілем реабілітаційна медицина.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти).

Згідно з вимогами освітньо-наукових програм спеціальностей, дисципліна забезпечує набуття аспірантами компетентностей:

- *інтегральна:*

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини.

- загальні (ЗК):

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК2. Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК3. Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК7. Вміння планувати та управляти часом.

- спеціальні (фахові, предметні, СК):

СК1. Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі медицини та фармації майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної освіти.

СК2. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері медицини.

СК4. Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини та фармації відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5. Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК6. Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК7. Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

СК8. Впровадження нових знань (наукових даних) в освітній процес та практику охорони здоров'я.

СК9. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

-Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна.

ПРН1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.

ПРН2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН4. Виявляти невирішені проблеми у предметній області медицини та

визначати шляхи їх вирішення

ПРН5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини та фармації.

ПРН8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

ПРН9. Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики захворювань людини.

ПРН10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній та фармацевтичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН16. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН17. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Результати навчання для дисципліни

Аспірант (здобувач) має знати:

- 1) етіологію, патогенез, сучасні класифікації, засоби профілактики захворювань внутрішніх органів;
- 2) клінічну картину, сучасні особливості перебігу та можливі ускладнення захворювань внутрішніх органів, в тому числі особливості перебігу в різних вікових групах, при коморбідних та поліморбідних станах;
- 3) сучасні методи клінічного та лабораторно-інструментального обстеження хворих з кістковом'язовими та неврологічними хворобами (включаючи рентгенологічні, радіонуклідні, ультразвукові, ангіографічні, компютерні та МРТ-діагностику), розуміти інформативність, чутливість та специфічність цих методів;
- 4) принципи раціонального вибору реабілітаційних методик та їхнє поєднання для лікування основних патологічних симптомів та синдромів
- 5) саногенетичні механізми впливу фізичних факторів, лікувальної фізкультури, дієти та курортної терапії;
- 6) методи функціонального оцінювання: спеціалізовані шкали та опитувальники, оцінку неврологічного статусу, мануальне м'язове тестування, динамометрію, оцінювання м'язового тону, ізокінетичне тестування, оцінювання обсягу рухів в суглобах та довжини кінцівок, обстеження хребта та суглобів, спостережний та інструментальний аналіз ходи, балансу та координації, оцінювання функції сфінктерів та інтерпретація уродинамічних тестів.

7) основні положення та принципи фізичної та реабілітаційної медицини; основні завдання фізичної та реабілітаційної медицини на різних етапах реабілітаційного процесу; 18) що таке реабілітаційна команда, склад, принципи взаємодії; оцінка ефективності впливу реабілітаційних заходів;

Аспірант (здобувач) має вміти:

1) складати індивідуальну програму реабілітації та індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю (дитини з інвалідністю) для кожної особи з обмеженням життєдіяльності (особи з інвалідністю / дитини з інвалідністю) з метою проведення проблемно-орієнтованої, пацієнт-центричної реабілітації відповідно до реабілітаційного періоду із залученням відповідних фахівців.

2) організовувати командну взаємодію між фахівцями, залученими до реабілітації.

3) застосовувати медичні інтервенції: медикаментозну терапію - лікування болю, запалення, системна регуляція м'язового тону, поліпшення когнітивних функцій, кальцієвого обміну кісток; медичні процедури - ін'єкції з введенням медикаментів, ботулотоксинів, пункції суглобів, регенеративні ін'єкційні техніки, блокади, інші техніки введення медикаментів, включаючи епідуральне, інтратекальне та помпове введення; медичні маніпуляції - заміна трахеостомічної канюлі, назогастрального зонду, катетеризація сечового міхура (постійна та переміжна), лікування пролежнів та некректомія, методи апаратної фізіотерапії (електротерапія, біологічний зворотний зв'язок, термотерапія, бальнеотерапія), преформовані фізичні чинники; методики нейромодуляції/неінвазивної стимуляції мозку; системи віртуальної реальності; методи рухової реабілітації, мануальну терапію; маневри при периферичних вестибулярних розладах; менеджмент дисфагії; методи дієтотерапії (поради та консультування з харчування); оцінку пацієнта з призначенням допоміжних технологій, протезування, ортезування, технічних засобів реабілітації (починаючи з простих технологій - палиці, милиці, до складних засобів - моторизовані візки, комп'ютерні системи, та робототерапії); інтервенції з освіти пацієнтів/родин/надавачів реабілітаційної допомоги.

4) використовувати Міжнародну класифікацію функціонування (МКФ).

5) організовувати, очолювати та забезпечувати координацію виконання повного реабілітаційного циклу: медичне та реабілітаційне обстеження, встановлення реабілітаційних цілей, визначення реабілітаційних втручань, необхідних для досягнення цих цілей.

6) проводити медичне обстеження пацієнта (особи з обмеженням життєдіяльності), аналізувати та інтерпретувати результати методів параклінічного обстеження, зокрема дані рентгенологічного, радіологічного, ультразвукового, електронейроміографічного, електрокардіографічного досліджень, тестів оцінки функціонального стану серця та легень.

7) застосовувати методи функціонального оцінювання: спеціалізовані шкали та опитувальники, оцінку неврологічного статусу, мануальне м'язове тестування, динамометрію, оцінювання м'язового тону, ізокінетичне тестування, оцінювання обсягу рухів в суглобах та довжини кінцівок, обстеження хребта та суглобів, спостережний та інструментальний аналіз ходи, балансу та

координації, оцінювання функції сфінктерів та інтерпретація уродинамічних тестів.

8) оцінювати та інтерпретувати дані ергометричного обстеження.

9) складати індивідуальну програму реабілітації та індивідуальну програму реабілітації особи з інвалідністю (дитини з інвалідністю) для кожної особи з обмеженням життєдіяльності (особи з інвалідністю / дитини з інвалідністю) з метою проведення проблемно-орієнтованої, пацієнт-центричної реабілітації відповідно до реабілітаційного періоду із залученням відповідних фахівців.

10) здійснювати підготовку медичної документації для проведення медико-соціальної експертизи.

11) застосовувати методи експертно-реабілітаційної діагностики, брати участь у проведенні медико-соціальної експертизи. Надавати невідкладну допомогу при гострих станах, що виникають упродовж реабілітаційних втручань.

12) співпрацювати з лікарями інших спеціальностей, іншим медичним персоналом та службами.

13) брати участь у моніторингу здоров'я населення та обмежень життєдіяльності, сприяє поширенню знань з організації реабілітаційної допомоги серед населення.

14) вести лікарську документацію.

3. Зміст навчальної дисципліни

Підрозділ 1. Загальні основи медичної реабілітації.

Тема 1. Історія виникнення і розвитку медичної реабілітації у Європі, в Україні.

Тема 2. Історія виникнення і розвитку лікувальної фізкультури.

Тема 3. Методологія медичної реабілітації. Медична реабілітація. Основні задачі та принципи медичної реабілітації. Основні групи хворих, які підлягають медичній реабілітації.

Тема 4. Розвиток і задачі фізіотерапії.

Місце і роль фізіотерапії, курортології у системі охорони здоров'я населення України. Класифікація фізичних факторів, механізми лікувальної дії, показання та протипоказання до застосування. Техніка і методика проведення процедур.

Тема 5. Курортологія.

Курортологія. Профілактичне і лікувальне застосування природних фізичних лікувальних засобів: мінеральних вод, пелоїдів, цілющого клімату, озокериту, нафталана й ін., а також про організацію курортної справи.

Тема 6. Вплив медичних реабілітаційних заходів на різних етапах реабілітаційного процесу. Фізіопрофілактика.

Фізіопрофілактика. Профілактичне, оздоровче застосування фізичних факторів у рамках первинної, вторинної і третинної профілактики. Для первинної профілактики використовуються в основному вода, повітря, сонячні й ультрафіолетові промені, штучні аеройони, дозовані фізичні навантаження. Для вторинної профілактики застосовуються преформовані фізичні фактори. Для третинної - може застосовуватися весь арсенал фізичних лікувальних засобів

Тема 7. Реабілітаційна команда, склад, принципи взаємодії, побудова реабілітаційного плану, оцінка ефективності впливу.

Тема 8 Методи оцінювання функціонального стану пацієнта, оціночні шкали.

Тема 9. Дозування фізичного навантаження, класифікація фізичних вправ, що

використовуються в медичній реабілітації.

Тема 10. Загальна характеристика, структура та використання Міжнародної класифікації функціонування.

Підрозділ 2. Методи фізичної та реабілітаційної медицини.

Тема 11. Електромагнітотерапія

Електротерапія постійним струмом, імпульсна електротерапія, низькочастотна електротерапія, середньочастотна електротерапія, ультрависокочастотна електротерапія, магнітотерапія. Гальванізація, електрофорез лікарських речовин, діадинамотерапія, ампліпульстерапія, інтерференцтерапія, флюктуоризація, ЧЕНС-терапія, електростимуляція, електросонтерапія, транскраніальна електроаналгезія, дарсонвалізація, ультратон-терапія, франклінізація, інфітатерапія, магнітотерапія (постійним, змінним та іншими магнітними полями), ультрависокочастотна терапія (УВЧ-терапія), індуктотермія, СМВ-терапія, ДМВ-терапія, КВЧ-терапія, НіТоР.

Фізико-хімічні ефекти. Фізіологічні та лікувальні механізми дії. Методики застосування у дорослих та дітей. Показання та протипоказання з урахуванням вікових обмежень та особливостей. Апаратура.

Тема 12. Фототерапія

Використання з лікувальною та профілактичною метою ультрафіолетового, видимого та інфрачервоного світла. Механізми дії, показання та протипоказання, техніка та методика проведення процедур.

Неселективна хромотерапія (видне світло), інфрачервоне випромінювання, ультрафіолетове випромінювання (довгохвильове, середньохвильове у суберитемних та еритемних дозах, короткохвильове ультрафіолетове випромінювання), червона та інфрачервона лазеротерапія, магнітотерапія, магнітолазеротерапія.

Фізико-хімічні ефекти. Фізіологічні та лікувальні механізми дії. Методики застосування у дорослих та дітей. Показання та протипоказання з урахуванням вікових обмежень та особливостей. Апаратура.

Тема 13. Механотерапія.

Лікувальне застосування факторів механічної природи. Вібротерапія, дистанційна ударно-хвильова терапія, лікувальне застосування ультразвуку, аероіонотерапія, аерозольтерапія, галоаерозольна терапія, аерофітотерапія.

Механічні фактори. Механізми лікувальної дії. Ультразвукова, ударно хвильова терапія показання, протипоказання, техніка та методика проведення процедур. Фізикофармакотерапія. Організація фізіотерапевтичної служби в Україні (семінар-екскурсія у бальнео-фізіотерапевтичне відділення базового санаторія).

Акупресура, акупунктура, голкорексфлексотерапія, аплікатори лікувальні, банки медичні, баротерапія (гіпер- та гіпобаротерапія), вакуум-декомпресія, вакуум-масаж, вібрація лікувальна, вібровакuumтерапія, іммобілізація лікувальна, мануальна терапія, масаж, механотерапія, тракція лікувальна, фонотерапія. Ультразвук (ультрафонотерапія), ударно-волнова, ультразвукова пунктура, ультрафонофорез лікарських речовин.

Фізико-хімічні ефекти. Фізіологічні та лікувальні механізми дії. Методики застосування у дорослих та дітей. Показання та протипоказання з урахуванням вікових обмежень та особливостей. Апаратура

Тема 14. Термотерапія

Теплотерапія, кріотерапія. Механізм дії, показання, протипоказання.

Тема 15. Гідротерапія

Душі, ванни, колоногідротерапія, лазні. Фізико-хімічні ефекти. Фізіологічні та лікувальні механізми дії. Методики застосування у дорослих та дітей. Показання та протипоказання з урахуванням вікових обмежень та особливостей.

Тема 16. Курортологія.

Основні курортні лікувальні фактори (клімат, мінеральні води, грязі). Механізм дії, показання, протипоказання. Теплолікування. Гідробальнеотерапія. Техніка та методика проведення процедур. Кріотерапія.

Тема 17. Курортна терапія в Україні.

Основні кліматичні регіони України, кліматичні курорти світу. Кліматолікування. Гідротерапія (душ, лікарські, контрастні ванни та ін.). Мінеральні води (для внутрішнього та зовнішнього застосування), бальнеотерапія (радонові, сірководневі, йодобромні, азотні, кремністі, залізисті, вуглекислі ванни). Теплолікування (парафінотерапія, озокеритотерапія, нафталанотерапія, глинотерапія, псамотерапія), кріотерапія (локальна та загальна). Пелоїдотерапія (мулові, торф'яні, сапропелі, вулканічні, гідротермальні грязі).

Фізико-хімічні ефекти. Фізіологічні та лікувальні механізми дії. Методики застосування у дорослих та дітей. Показання та протипоказання з урахуванням вікових обмежень та особливостей

Тема 18. Основні напрямки ерготерапії та види відновлювальної життєвої діяльності хворого.

Комплекс реабілітаційних заходів у особи із порушенням психічних або фізичних функцій організму, спрямованих на відновлення повсякденної діяльності людини із урахуванням наявних фізичних обмежень. В англomовній літературі застосовується термін «occupational therapy» («заняттєва терапія» або «лікування заняттям», від лат. occupatio — «зайнятість»). Історія. Показання. Методологія.

Тема 19. Менеджмент проявів гіподинамічного синдрому (контрактур, пневмоній, сечового міхура, кишківника)

Тема 20. Ортезування, протезування.

Ортез і ортезування, види і класифікація. Застосування системи ортезів при захворюваннях і травмах ОРА.. Протезування кінцівок.

Підрозділ 3. Медична реабілітація хворих з серцево-судинною патологією.

Тема 21. Медична реабілітація при ІХС.

Тема 22. Медична реабілітація при інфаркті міокарда.

Тема 23. Медична реабілітація при гіпертонічній хворобі.

Підрозділ 4. Медична реабілітація при захворюваннях органів дихання.

Тема 24. Медична реабілітація і фізіотерапія при пневмонії

Тема 25. Медична реабілітація , фізіотерапія і курортологія при бронхіальній астмі.

Тема 26. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при хронічних обструктивних захворюваннях легень.

Тема 27. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при туберкульозі легень.

Підрозділ 5. Медична реабілітація при захворюваннях органів травлення.

Тема 28. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при захворюваннях органів шлунково-кишкового тракту.

Тема 29. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при хронічних захворюваннях гепатобіліарної системи.

Підрозділ 6. Медична реабілітація при захворюваннях і травмах нервової системи.

Тема 30. Анатомо-фізіологічні структури рухової сфери. Симптоматологія рухових розладів.

Тема 31. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях і травмах периферичної нервової системи.

Тема 32. Медична реабілітація, фізіотерапія при органічних захворюваннях і травмах центральної нервової системи.

Тема 33. Медична реабілітація, фізіотерапія при травмах спинного мозку

Тема 34. Медична реабілітація, фізіотерапія при дитячих церебральних паралічах

Тема 35. Медична реабілітація, фізіотерапія при функціональних захворюваннях центральної нервової системи

Підрозділ 7. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях ендокринної системи та обміну речовин

Тема 36. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях щитоподібної залози

Тема 37. Медична реабілітація, фізіотерапія при метаболічному синдромі, ожирінні

Тема 38. Медична реабілітація, фізіотерапія при цукровому діабеті

Підрозділ 8. Медична реабілітація при захворюваннях уrogenітальної системи та в акушерстві.

Тема 39. Медична реабілітація, фізіотерапія в акушерстві

Тема 40. Медична реабілітація, фізіотерапія в гінекології

Тема 41. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях нирок та сечовивідних шляхів

Підрозділ 9. Медична реабілітація в порожнинній хірургії.

Тема 42. Медична реабілітація, фізіотерапія при оперативних втручаннях на органах черевної порожнини

Тема 43. Медична реабілітація, фізіотерапія при оперативних втручаннях на органах грудної клітки

Підрозділ 10. Медична реабілітація при захворюваннях та ушкодженнях опорно-рухового апарату.

Тема 44. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях та

ушкодженнях опорно-рухового апарату.

Підрозділ 11. Медична реабілітація при захворюваннях щелепно-лицевої ділянки.

Тема 45. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях щелепно-лицевої ділянки.

Підрозділ 12. Медична реабілітація в дитячому віці.

Тема 46. Медична реабілітація і фізіотерапія в дитячому віці.

Підрозділ 13. Медична реабілітація в геронтології.

Тема 47. Медична реабілітація і фізіотерапія у похилому віці.

Підрозділ 14. Основи реабілітаційної допомоги інвалідам.

Тема 48. Медична реабілітація і фізіотерапія пацієнтам з інвалідністю.

Підрозділ 15. Психологічна реабілітація.

Тема 49. Методи і принципи психологічної реабілітації та медичної реабілітації при психічних захворюваннях.

Підрозділ 16. Нутріціологія.

Тема 50. Лікувальне харчування в програмах реабілітації

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичні підрозділи	Кількість годин				
	Всього	Лекцій	Пр	Семін	СРС
Підрозділ 1. Загальні основи медичної реабілітації.	54	8	20	6	20
Підрозділ 2. Методи фізичної та реабілітаційної медицини.	64	2	20	6	36
Підрозділ 3. Медична реабілітація хворих з серцево-судинною патологією.	24	0	6	2	16
Підрозділ 4. Медична реабілітація при захворюваннях органів дихання.	32	0	14	2	16
Підрозділ 5. Медична реабілітація при захворюваннях органів травлення.	18	0	8	2	8
Підрозділ 6. Медична реабілітація при захворюваннях і травмах нервової системи.	40	0	24	4	12
Підрозділ 7. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях ендокринної системи та обміну речовин	22	0	8	2	12
Підрозділ 8. Медична реабілітація при захворюваннях уrogenітальної системи та в акушерстві.	12	0	10	0	12
Підрозділ 9. Медична реабілітація в порожнинній хірургії.	14	0	6	0	8

Підрозділ 10. Медична реабілітація при захворюваннях та ушкодженнях опорно-рухового апарату.	10	0	6	0	4
Підрозділ 11. Медична реабілітація при захворюваннях щелепно-лицевої ділянки.	8	0	4	0	4
Підрозділ 12. Медична реабілітація в дитячому віці.	10	0	6	0	4
Підрозділ 13. Медична реабілітація в геронтології.	6	0	2	0	4
Підрозділ 14. Основи реабілітаційної допомоги інвалідам.	8	0	4	0	4
Підрозділ 15. Психологічна реабілітація.	8	0	4	0	4
Підрозділ 16. Нутріціологія.	6	0	2	0	4

Тематичний план лекцій

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	Історія виникнення і розвитку фізичної та реабілітаційної медицини у Європі, в Україні. Місце ФРМ у системі охорони здоров'я.	2
2.	Реабілітаційна команда, склад, принципи взаємодії, побудова реабілітаційного плану, оцінка ефективності впливу міждисциплінарний підхід, цілі та завдання ФРМ. Дефініція та основні поняття ФРМ. Структура Міжнародної класифікації функціонування.	2
3.	Методи оцінювання функціонального стану пацієнта, оціночні шкали Фізична та реабілітаційна медицина на різних етапах реабілітаційного процесу.	2
4.	Методи фізичної та реабілітаційної медицини	2
5.	Лікувальне застосування факторів механічної природи, електромагнітотерапія, курортна терапія.	2
РАЗОМ		10

Тематичний план семінарських та практичних занять.

Теми	Сем	Пр	СРС
Підрозділ 1. Загальні основи медичної реабілітації.			
Тема 1. Історія виникнення і розвитку медичної реабілітації у Європі, в Україні.		2	2
Тема 2. Історія виникнення і розвитку лікувальної фізкультури.		2	2
Тема 3. Методологія медичної реабілітації. Медична реабілітація. Основні задачі та принципи медичної реабілітації. Основні групи хворих, які підлягають медичній реабілітації.		2	2
Тема 4. Розвиток і задачі фізіотерапії.		2	2
Тема 5. Курортологія.		2	2
Тема 6. Вплив медичних реабілітаційних заходів на різних етапах реабілітаційного процесу. Фізіопрофілактика.		2	2
Тема 7. Реабілітаційна команда, склад, принципи взаємодії, побудова реабілітаційного плану, оцінка ефективності впливу.	2	2	2
Тема 8. Методи оцінювання функціонального стану пацієнта, оціночні шкали.	2	2	2
Тема 9. Дозування фізичного навантаження, класифікація фізичних вправ, що використовуються в медичній реабілітації.		2	2
Тема 10. Загальна характеристика, структура та використання Міжнародної класифікації функціонування.	2	2	4
Підрозділ 2. Методи фізичної та реабілітаційної медицини.			
Тема 11. Електромагнітотерапія	2	2	4
Тема 12. Фототерапія		2	4
Тема 13. Механотерапія.	2	2	4
Тема 14. Термотерапія		2	2
Тема 15. Гідротерапія		2	4
Тема 16. Курортологія.		2	4
Тема 17. Курортна терапія в Україні.	2	2	4
Тема 18. Основні напрямки ерготерапії та види відновлювальної життєвої діяльності хворого.		2	4
Тема 19. Менеджмент проявів гіподинамічного синдрому (контрактур, пневмоній, сечового міхура, кишківника)		2	2
Тема 20. Ортезування, протезування.		2	4
Підрозділ 3. Медична реабілітація хворих з серцево-судинною патологією.			
Тема 21. Медична реабілітація при ІХС.	2	2	4
Тема 22. Медична реабілітація при інфаркті міокарда.		2	4
Тема 23. Медична реабілітація при гіпертонічній хворобі.		2	4
Підрозділ 4. Медична реабілітація при захворюваннях органів дихання.			
Тема 24. Медична реабілітація і фізіотерапія при пневмонії		4	4
Тема 25. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при бронхіальній астмі.		4	4

Тема 26. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при хронічних обструктивних захворюваннях легень.	2	4	4
Тема 27. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при туберкульозі легень.		2	4
Підрозділ 5. Медична реабілітація при захворюваннях органів травлення.			
Тема 28. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при захворюваннях органів шлунково-кишкового тракту.	2	4	4
Тема 29. Медична реабілітація, фізіотерапія і курортологія при хронічних захворюваннях гепатобіліарної системи.		4	4
Підрозділ 6. Медична реабілітація при захворюваннях і травмах нервової системи.			
Тема 30. Анатомо-фізіологічні структури рухової сфери. Симптоматологія рухових розладів.		2	4
Тема 31. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях і травмах периферичної нервової системи.	2	4	4
Тема 32. Медична реабілітація, фізіотерапія при органічних захворюваннях і травмах центральної нервової системи.		4	4
Тема 33. Медична реабілітація, фізіотерапія при травмах спинного мозку.		4	4
Тема 34. Медична реабілітація, фізіотерапія при дитячих церебральних паралічах	2	6	4
Тема 35. Медична реабілітація, фізіотерапія при функціональних захворюваннях центральної нервової системи		4	4
Підрозділ 7. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях ендокринної системи та обміну речовин			
Тема 36. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях щитоподібної залози		2	4
Тема 37. Медична реабілітація, фізіотерапія при метаболічному синдромі, ожирінні		4	4
Тема 38. Медична реабілітація, фізіотерапія при цукровому діабеті	2	2	4
Підрозділ 8. Медична реабілітація при захворюваннях уrogenітальної системи та в акушерстві.			
Тема 39. Медична реабілітація, фізіотерапія в акушерстві		4	4
Тема 40. Медична реабілітація, фізіотерапія в гінекології		2	4
Тема 41. Медична реабілітація, фізіотерапія при захворюваннях нирок та сечовивідних шляхів		4	4
Підрозділ 9. Медична реабілітація в порожнинній хірургії.			
Тема 42. Медична реабілітація, фізіотерапія при оперативних втручаннях на органах черевної порожнини		4	4
Тема 43. Медична реабілітація, фізіотерапія при оперативних втручаннях на органах грудної клітки		2	4

Підрозділ 10. Медична реабілітація при захворюваннях та ушкодженнях опорно-рухового апарату.			
Тема 44. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях та ушкодженнях опорно-рухового апарату.		6	4
Підрозділ 11. Медична реабілітація при захворюваннях щелепно-лищевої ділянки.			
Тема 45. Медична реабілітація і фізіотерапія при захворюваннях щелепно-лищевої ділянки.		4	4
Підрозділ 12. Медична реабілітація в дитячому віці.			
Тема 46. Медична реабілітація і фізіотерапія в дитячому віці.		6	4
Підрозділ 13. Медична реабілітація в геронтології.			
Тема 47. Медична реабілітація і фізіотерапія у похилому віці.		2	4
Підрозділ 14. Основи реабілітаційної допомоги інвалідам.			
Тема 48. Медична реабілітація і фізіотерапія пацієнтам з інвалідністю.		4	4
Підрозділ 15. Психологічна реабілітація.			
Тема 49. Методи і принципи психологічної реабілітації та медичної реабілітації при психічних захворюваннях.		4	4
Підрозділ 16. Нутріціологія.			
Тема 50. Лікувальне харчування в програмах реабілітації		2	4

5. Індивідуальні завдання

Виконання індивідуального завдання передбачає:

- оволодіння сучасними методами дослідження в науково-дослідних лабораторіях кафедри фармакології та фармакогнозії;
- підготовка до друку навчально-методичного посібника та комплексу тестових завдань за одним з розділів фармакології;
- відвідання лекційних та практичних занять зі студентами, які проводять викладачі кафедри

Тема	Кількість годин
Індивідуальна робота: Доповідь на клінічних конференціях баз кафедри. Доповідь реферату на практичному занятті. Доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті.	за вибором
Написання тез, статей	
Впровадження наукових та інноваційних напрацювань в практику лікувального закладу відповідно до обраного наукового напрямку кафедри.	

6. Завдання для самостійної роботи

- Підготовка відповідей на теоретичні питання за темами семінарських та практичних занять.

7. Методи навчання

У процесі проведення лекційних, семінарських та практичних занять передбачається застосування таких методів навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- складання графічних схем;
- розв'язання ситуаційних задач;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- виконання письмових завдань;
- індивідуально-контрольна співбесіда;
- тести контролю знань.

8. Методи контролю і критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, розв'язання ситуаційних клінічних завдань, оцінювання активності на занятті.

Підсумковий контроль: усний іспит, тестування.

Структура поточного оцінювання на практичному занятті:

1.Оцінювання теоретичних знань з теми заняття:

- методи: опитування, вирішення ситуаційної клінічної задачі;
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2.

2.Оцінка практичних навичок та маніпуляцій з теми заняття:

- методи: оцінювання правильності виконання практичних навичок
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2;

3.Оцінювання роботи із пацієнтом з теми заняття:

- методи: оцінювання: а) комунікативних навичок спілкування з пацієнтом та його батьками, б) правильність призначення та оцінки лабораторних та інструментальних досліджень, в) дотримання алгоритму проведення диференціального діагнозу г) обґрунтування клінічного діагнозу, д) складання плану лікування
- максимальна оцінка – 5, мінімальна оцінка – 3, незадовільна оцінка – 2;

Критерії поточного оцінювання на практичному занятті:

«5»	Слухач вільно володіє матеріалом, приймає активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, впевнено демонструє практичні навички під час огляду хворої дитини та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
-----	---

«4»	Слухач добре володіє матеріалом, приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворої дитини та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з деякими помилками, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
«3»	Слухач недостатньо володіє матеріалом, невпевнено приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, демонструє практичні навички під час огляду хворої дитини та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень з суттєвими помилками.
«2»	Слухач не володіє матеріалом, не приймає участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної клінічної задачі, не демонструє практичні навички під час огляду хворої дитини та інтерпретації даних клінічного, лабораторних та інструментальних досліджень.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти на іспиті:

«5»	Виставляється слухачу, який систематично працював протягом семестру, показав під час екзамену різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вміє успішно виконувати завдання, які передбачені програмою, засвоїв зміст основної та додаткової літератури, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, проявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань; рівень компетентності – високий (творчий);
«4»	Виставляється слухачу, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав достатній рівень знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення та поновлення у ході подальшого навчання та професійної діяльності; рівень компетентності – достатній (конструктивно-варіативний)
«3»	Виставляється слухачу, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наступної роботи за професією, справляється з виконанням завдань, передбачених програмою, допустив окремі помилки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для подолання допущених помилок під керівництвом науково-педагогічного працівника; рівень компетентності – середній (репродуктивний)
«2»	Виставляється слухачу, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги

	викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи; рівень компетентності – низький (рецептивно-продуктивний)
--	--

9. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Оцінка за дисципліну складається на 50,0% з оцінки за поточну успішність та на 50,0% з оцінки за іспит.

Середній бал за дисципліну переводиться у національну оцінку та конвертується у бали за багатобальною шкалою.

Конвертація традиційної оцінки за дисципліну у 200-бальну здійснюється інформаційно-обчислювальним центром університеті програмою «Контингент».

Таблиця конвертації традиційної оцінки у багатобальну:

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
«5»	185 – 200
«4»	151 – 184
«3»	120 – 154

Бали з дисципліни незалежно конвертуються як у шкалу ECTS, так і у чотирибальну шкалу. Бали шкали ECTS у чотирибальну шкалу не конвертуються і навпаки. Подальші рахунки здійснює інформаційно-обчислювальний центр університету.

Конвертація традиційної оцінки з дисципліни та суми балів за шкалою ECTS

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% студентів
B	Наступні 25% студентів
C	Наступні 30% студентів
D	Наступні 25% студентів
E	Наступні 10% студентів

Оцінку за шкалою ECTS виставляє навчальний підрозділ ОНМедУ або деканат після ранжування оцінок з дисципліни серед студентів які навчаються на одному курсі і за однією спеціальністю. Ранжування студентів – громадян іноземних держав рекомендовано за рішенням Вченої ради проводити в одному масиві.

10. Перелік питань до іспиту

1. Дайте визначення термінам “фізіотерапія”, “медична реабілітація” (реабілітаційна медицина), «фізична терапія».
2. Які основні завдання фізичної реабілітації.
3. Що включає в себе фізична реабілітація.
4. Які основні складові Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я.
5. Поняття про мультидисциплінарну бригаду.
6. Що скривається за терміном «Реабілітаційний діагноз».
7. Види реабілітації.

8. Які основні групи фізичних лікувальних факторів? Назвіть основні принципи застосування фізичних лікувальних засобів.
9. Загальні показання до застосування фізичних лікувальних факторів?
10. Назвіть головні курорти України та їх лікувальний профіль.
11. Назвіть періоди медичної реабілітації.
12. Назвіть основні принципи медичної реабілітації.
13. Що таке гальванізація?
14. Що таке електрофорез лікарських речовин, основні його види?
15. При яких клінічних синдромах застосовується діадинамо-, ампліпульс- та інтерференцтерапія?
16. Дайте пояснення методу церебральної електроаналгезії, назвіть основний апарат.
17. Назвіть основні види електростимуляції.
18. Що розуміється під терміном ЧЕНС-терапія (короткоімпульсна терапія), для чого вона застосовується?
19. Які показання до застосування електросну?
20. Що таке мікрохвильова терапія, які ви знаєте апарати?
21. Що розуміється під терміном магнітотерапія?
22. При яких захворюваннях призначається індуктотермія та мікрохвильова терапія?
23. У яких періодах запальних процесів ефективно електричне поле УВЧ?
24. Що розуміється під терміном КВЧ-терапія? Основний напрям її застосування.
25. Дайте фізичне визначення поняття “світло”.
26. Які промені виділяються у спектрі світла?
27. Вкажіть хвильові діапазони ДУФ, СУФ і КУФ.
28. Лазеротерапія: механізм дії, лікувальні ефекти, показання, протипоказання, методики, дозування, апаратура.
29. Який вплив низькочастотного магнітного поля на рідкокристалічні структури мембрани і цитоплазму клітин? Поясніть значення виникаючих у цих структурах змін для функціонування клітин.
30. Перелічіть основні види низькочастотної магнітотерапії, графічно зобразьте види магнітних полів, які використовуються в них.
31. Поясніть роль магнітогідродинамічних сил у зміні локального кровотока і метаболізму клітин.
32. При дії якого магнітного поля можлива поява тепла в тканинах? Чому?
33. Назвіть протипоказання до низькочастотної високоінтенсивної магнітотерапії. Чи є наявність у тканинах хворого металевих сторонніх тіл протипоказанням для проведення процедур?
34. Які фізико-хімічні передумови для сполученого застосування магнітних полів та лазеротерапії (методика магнітолазеротерапії)?
35. Назвіть основні види поверхневого застосування прісної й мінеральної води.
36. Дайте критерії оцінки прісної питної води.
37. Що таке лікувальні мінеральні води?

38. Чи може прісна питна вода застосовуватися поверхнево й внутрішньо з лікувальною метою?
39. Назвіть лікувальні ванни й ванночки, які найбільш часто застосовуються.
40. Як розділяють лікувальні мінеральні води за ступенем мінералізації?
41. Основні показання до поверхневого застосування сірководневих, вуглекислих, радонових і йодобромних вод.
42. Основні показання до внутрішнього застосування мінеральних вод.
43. Назвіть основні фактори термовпливів на організм людини (теплові та холодкові).
44. Дайте визначення гіпотермії, кріотерапії, екстремальної кріотерапії.
45. Що таке лікувальні грязі? Назвіть основні грязьові курорти України. Основні показання й протипоказання до грязелікування.
46. Що включається в поняття “кліматотерапія”? Назвіть кліматичні курорти України.
47. Назвіть основні фактори механічної природи.
48. Дайте визначення ультразвуку, ультрафонофорезу. Показання та протипоказання до застосування ультразвуку.
49. Сформулюйте основні показання та протипоказання до призначення природних і преформованих лікувальних фізичних чинників у дітей та підлітків.
50. Класифікація фізичних вправ в ЛФК. Дозування і критерії величини фізичного навантаження в ЛФК
51. Засоби, методи і форми ЛФК, показання та протипоказання до ЛФК;
51. Механізм лікувальної дії фізичних вправ. Принципи побудови занять лікувальною гімнастикою при окремих захворюваннях;
52. Масаж при серцево-судинних захворюваннях.
53. Значення ЛФК в лікуванні травм. Завдання і механізм лікувальної дії фізичних вправ при травмах.
54. Механізм лікувальної дії і принципи методики фізичних вправ при захворюваннях суглобів, поєднання їх з фізіотерапією.
55. Захворювання і травми головного мозку, методика лікувальної гімнастики;
56. Поняття про дитячі церебральні паралічі. Організація лікування дітей з ДЦП.
57. Види масажу (лікувальний, гігієнічний, спортивний, точковий, сегментарний, косметичний, самомасаж).
58. Вимоги до масажує і масажиста;
59. Контроль над перенесенням і ефективністю ЛФК та масажу.
60. Техніка та прийоми класичного масажу. Засоби масажу.
61. Апаратний масаж. Його види.
62. Скласти реабілітаційну програму для пацієнта з інфарктом міокарду.
63. Розробити реабілітаційну програму для пацієнта з інсультом.
64. Підібрати реабілітаційну програму для пацієнта з травмою спинного мозку.
65. Скласти реабілітаційну програму для дітей з ДЦП.
66. Методи розвантаження хребта.

67. Які особливості надання фізичної та реабілітаційної допомоги пацієнтам хоспісного та паліативного профілю.

11. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма з дисципліни «Медична реабілітація, фізіотерапія та курортологія».
2. Лекції з дисципліни (презентації, відео лекції).
3. Методичні розробки для аспірантів (пошукувачів) для семінарських занять.
4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь аспірантів.
5. Підручники та навчальні посібники.
6. Наукові роботи професорсько-викладацького складу кафедри та інших дослідників з проблем філософії та методології науки.
7. Збірник тестових завдань; електронний банк тестових завдань, ситуаційні завдання у складі методичних розробок для студентів.

12. Рекомендована література

Основні літературні джерела:

1. Фізіотерапія і медична реабілітація: poradnik. У 2-х томах / В.М. Запорожан, І.П. Шмакова, В.В. Кенц [та ін.]; за ред. В.М. Запорожана.- Одеса: Одес. держ. мед. ун-т, 2010.- Т. 1. Фізичні, лікувальні та профілактичні фактори, пристрої та методи.-88 с.
2. Пшетаковский И.Л. Пути здоровья, качества жизни и активного долголетия / И.Л. Пшетаковский, И.П. Шмакова. - Одесса: Астропринт, 2013.-250 с.
3. Основы физической реабилитации: учебник для студентов вузов / О.К.Марченко. – К.: Олимп. лит., 2012. – 528 с.
4. Фізична реабілітація, спортивна медицина: підручник для студентів вищих мед. навч. закладів / В.В. Абрамов, В.В. Клапчук, О.Б. Неханевич [та ін.]: за ред. професора В.В. Абрамова та доцента О.Л. Смирнової. – Дніпропетровськ, Журфонд, 2014. – 456 с.: іл. 79.
5. R.L. Braddom. Physical Medicine and Rehabilitation / R.L. Braddom. – England: Elsevier Science, 2011. – 1536 с.
6. Самостійні заняття з фізичного виховання. Навчальний посібник / О.Г. Юшковська, Т.Ю. Круцевич, В.Ю. Середовська, Г.В. Безверхня. – Одеса: Одес. Нац. Мед. ун-т. – 302 с. – (Б-ка студента-медика).
7. Спортивная медицина: Учебник для студентов ВУЗ физического воспитания и спорта / Л.Я-Г. Шахлина, Б.Г. Коган, Т.А. Терещенко, В.П. Тищенко, С.М. Футорный; под ред. Л.Я-Г. Шахлиной. – Киев: Наукова думка, 2016. – 452 с.: ил.

Додаткові літературні джерела:

1. Gutenbrunner C., Tederko P., Grabljevc K., Nugraha B., Responding to the World

- Health Organization Global Disability Action Plan in Ukraine: developing a National Disability, Health and Rehabilitation Plan J Rehabil Med.-2018(50),-P.338-341
- 2.European Physical and Rehabilitation Medicine Bodies Alliance. White Book on Physical and Rehabilitation Medicine in Europe. Eur J Phys Rehabil Med 2018. - Vol.54(2). – P.125-321.
- 3.A position paper on physical & rehabilitation medicine programmes in post-acute settings / Ward A., Gutenbrunner C., Giustini A., Delarque A., FialkaMoser V., Kiekens C., Berteau M., Christodoulou N. // J Rehabil Med 2012; (44): 289–298.
- 4.Український журнал фізичної та реабілітаційної медицини №1-2 (04) 2019; «Біла Книга з фізичної та реабілітаційної медицини в Європі»
- 5.Фізична реабілітація хворих на ішемічну хворобу серця. Юшковська О.Г. Монографія /Одес. держ. мед. ун-т – Одеса: – 2010. – 224 с.
- 6.Физическая реабилитация: методические рекомендации к практическим занятиям для студентов 4 курса медицинского факультета) /О.Г. Юшковская, Н.Н. Кухар, А.Л. Плакида – Одеса: «Полиграф», 2016. – 160 с.
- 7.DeLisa's. Physical Medicine and Rehabilitation / DeLisa's. – Lippincott Williams & Wilkins; Fifth, North Am, 2010. – 2432 с.

13. Електронні ресурси.

1. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України - <http://www.moz.gov.ua>.
2. Указ Президента України «Про активізацію роботи щодо забезпечення прав людей з інвалідністю» - <http://wvm.presidem.gov.ua/documents/6782015-19605>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 №]0.08-р «Про затвердження плану заходів із впровадження в Україні Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків» - <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-planu-zahodiv-iz-vprovadzhennya-v-ukrayini-mizhnarodnoyi-klasifikaciyi-funkcionuvannya-obmezhen-zhittyediyalnosti-ta-zdorovya-ta-mizhnarodnoyi-klasifikaciyi-funkcionuvannya-obmezhen-zhittyediyalnosti-ta-zdorovya-ditej-i-pidlitkiv>.
4. Наказ МОЗ України від 23.05.2018 № 981 «Про затвердження перекладу Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я та Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків» - <http://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-23-052018-981-prozatverdzhennja-perekladu-mizhnarodnoi-klasifikacii-funkcionuvannja-obmezhen-zhittedijalnosti-ta-zdorov%e2%80%99ja-ta-raizhnarodnoi-klasifikacii-funkcionuvannja-obmezhen-zhittedijalnosti-ta-zdorov%e2%80%99ja-ditej-i-pidlitkiv>.
5. Міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я - <http://moz.gov.ua/mkf>.

6. Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» - [http:// zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2801-12).
7. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» - [http://zakon3.rada.gov.ua/ laws/show/2961-15](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2961-15).
8. Закон України «Про освіту» - [http://zakon4. rada.gov.ua/laws/show/1060-12](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12).
9. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського - <http://www.nbuv.gov.ua>.
10. Національна наукова медична бібліотека України <http://library.gov.ua>.
11. Вища освіта в Україні - [http:// osvita.ua/vnz](http://osvita.ua/vnz).
12. WHO World Report on Disability [Internet]. WHO. [cited 2014 Nov 8]. Available from: [http:// www.who.int/disabilities/world_rcport/2011/en](http://www.who.int/disabilities/world_rcport/2011/en).
13. WHO global disability action plan 2014-2021 [Internet], WHO. [cited 2014 Oct 21]. Available from: <http://www.who.int/disabilities/actionplan/en>.
14. World Health Organization. Rehabilitation 2030: a call for action: Meeting report [Internet]. WHO; 2017. Available from: [http://www.who.int/ 28. disabilities/carc.rchab-2030/en](http://www.who.int/28-disabilities/carc.rchab-2030/en)